

PETER MUCK

Spomini starega alpinista

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE
THE
ASSOCIATION
OF SLOVENIA

PETER MUCK

Spomini starega alpinista

Planinska založba

2023

VSEBINA

7	IZNAJDLJIVOST IN IMPROVIZACIJE
13	IMPROVIZACIJE IN MAHINACIJE
19	PRAZEN ŽAKELJ NE STOJI POKONCI, PLEZA PA
25	MOJSTRI ZABIJANJA IN VELEMOJSTER IZBIJANJA
31	ALPINISTIČNI TRENINGI V PRVIH POVOJNIH LETIH
37	ZGODBA O NEMARA PRVEM POSKUSU V STENI ORLOVCE
41	ZGODBA IZ ŠPIKOVEGA GRABNA
47	MOJE ZGODBE S KRNA
53	ZGODBICE O PONESREČENIH VZPONIH
59	ZABAVNI OPISI NELJUBIH DOGODKOV
67	POJ IN JODLAJ, PA ČEPRAV SLABO!
75	HIGIENE V GORAH NAJ NAS NE BO STRAH
81	O REDU IN ČISTOČI KOČ NEKOČ
87	KAKO SEM NEKOČ HOTEL OSVOJITI VSE TISOČAKE
93	IZ ČESA PA VI PIJETE?
99	JAZ IN POHODNE PALICE
103	SMRČATI PREPOVEDANO!
107	ZGODBE S POKLJUKE
117	MOJI DOŽIVLJAJI NA FERATAH
125	LJUDJE IN ŽIVALI V GORAH
131	AJDOVŠČINA ZA DOMAČO HIŠO
139	ZGODOVINSKO-DOKUMENTARNE HUMORNE ZGODBE STAREGA ALPINISTA (DUŠAN ŠKODIČ)
141	ZA DEVETIMI GORAMI, ZA DEVETIMI VODAMI ... (KRISTIJAN MUCK)

Plezanje s povojno alpinistično opremo je bilo naporno že zaradi njene teže.

IZNAJDLJIVOST IN IMPROVIZACIJE

Željno sem pričakoval konec druge svetovne vojne, da bi spet lahko šel na Šmarno goro. Tja me je dedek peljal že pred vojno. Bilo mi je zelo všeč, posebno skale, po katerih sem kobacal, dedek pa me je fotografiral. Ko je nova povojna oblast odprla izhode v žični oviri okoli Ljubljane, sem zajahal očetovo kolo in se odpeljal v Tacen, ne da bi o tem povedal doma. Bil sem malo razočaran, kajti skale so se v petih letih moje mladostne zrasti zelo zmanjšale.

Toda dobro sem vedel, kje so večje skale. Ded in teta sta bila huda planinca in smučarja, ki sta imela rada gore, za starše pa so bile le ponesrečen poizkus Stvarnika. Oče je imel hribov čez glavo še s soške fronte, mati pa je morala z dedom kot deklica hoditi na nečloveško dolge ture, pozimi pa turno smučati v krilu, tako da je bila po neštetih padcih vsa premočena in premražena. Ded je na turah veliko fotografiral in vlačil s seboj veliko leseno škatlo na steklene plošče. Imam veliko njegovih slik, plošče z negativi pa sem žal zavrzel. Ded in teta sta imela veliko planinske literature, zemljevidov in knjig nemško-avstrijskih in vseh takratnih slovenskih avtorjev. Med vojno in pozneje sem to literaturo požiral. Največji vtis je name naredila knjiga dr. Klementa Juga, ki sem jo večkrat prebral. Tako sem vedel, da je treba imeti za plezanje razne pripomočke, kot so nahrbtnik, vrv, cepin, plezalniki, klini in vponke, pa seveda okovane gojzarice ter dereze. Od te hribovske literature sem bil ves zasvojen in pozneje sem sklenil, da bom življenje posvetil hribovski dejavnosti. Temu sklepu sta se na pot postavila dva problema. Prvi je bil šola, tega sem reševal s špricanjem, drugi pa oprema, za katero je bil potreben denar. V športnih trgovinah ni bilo ustrezne opreme, četudi bi denar imel. Zato sem se moral znajti. Pri starših sem naletel na gluha ušesa. V hribe sem sicer lahko šel, toda o opremi ni bilo govora.

“Nikar ne jemlji cepina in *štrika* v hribe, da se ne boš ubil,” je skrbelo mamo, kadar sem se odpravljal s kolesom v Kamniško Bistrico ali z vlakom na Gorenjsko.

Plezalna vrvi

Le kje bi staknil vrvi, ki bi bila vsaj podobna plezalni? V naši hiši je bila pisarna okrajne postaje za sivorjavo govedo. V njej so bili shranjeni razni pripomočki za ravnanje z govedom, med njimi tudi vrvi za privezovanje. Skrivaj sem si eno prilastil. Bila je bistveno debelejša od plezalne, dolga pa le deset metrov. Sedaj sem moral najti še žrtev, da bi v praksi preizkusil svoje teoretično védenje o uporabi vrvi. Pregovoril sem sosedovega Romana, da sva šla na Šmarno goro. Bila je zima z veliko snega. Da bi bil podvig težaven in zaslužen, sem jo ubral od vznožja naravnost do cerkve na vrhu. Skozi gozd je še šlo, zgornji del pa je zelo strm. Z vso močjo sem ril po razbrazdanem in z nizko rastjo poraščenem pobočju navzgor. Za seboj sem vlekel Romana, a nenadoma je njegova teža popustila. Odvezal se je. Z vrvi sem mu namreč potegnil srajco in pulover navzgor, tako da je prišla gola koža v stik s snegom. Potem sva nadaljevala do vrha vsak po svoje. Tam sem vrvi raje skril v nahrbtnik. Mislim, da je bila to zimska prvenstvena, doslej brez ponovitve, čeprav na Šmarni gori vsak dan mrgoli ljudi.

Ko sem postal član AO Ljubljana - Matica, sem dobil pravo vrvi, ki je bila tako preperela, da ne bi zadržala niti dojenčka. Tako vrvi so fantje imenovali *taht*. Nato se mi je zgodilo nekaj denarja in kupil sem novo konopljeno vrvi. Za novo vrvi je bil v navadi postopek, do jo je bilo treba namakati v raztopljeni bencina in parafina, da ne bi v mokrem preveč otrdela. To sem tudi vestno storil, toda smola – investicija je bila prezgodnja. Matica je kmalu za tem priskrbela plezalne vrvi iz grosupelske vrvarne in nam jih razdelila. Nato je nastopila doba najlonskih vrvi, ki so bile v začetku snežno bele, s konopljo pa je bilo nepreklicno konec.

Anorak

Nemški planinski polki so imeli v sestavu svoje uniforme posebno prirejen anorak. Nosil si ga lahko na obeh straneh. Pozimi je bil obrnjen na belo stran, v ostalih letnih časih pa na zeleno. Na prsih so bili trije veliki žepi, kjer si imel med plezarijo kline in vponke. Anorak je imel celo poseben pas, ki si ga napel čez hlače, da ni spodaj zašel sneg. Kroj tega odličnega oblačila se je uporabljal v mnogih inačicah. Podobne so izdelali še iz gumiranega platna, zraven tudi hlače. Izvor platna so bili letalski zaporni baloni. Guma je bila prevlečena z bleščečo srebrno barvo. Tako so se ljubljanski alpinisti *šminkersko* sprehajali po kamniških planinah kot kakšni vesoljci. Obleke so pripadale le starejšim,

uveljavljenim članom, imele pa so slabo lastnost. Bile so potujoče savne. Posebno dekleta so se rada kuhala v njih, toda za lepoto je bilo vredno potrpeti. Imele pa so še eno nevarno lastnost, saj pri stiku s snegom ni bilo trenja. Če si zdrsnil, si moral s cepinom takoj zavirati, sicer je bilo lahko usodno. Po drugi strani pa so bile gumirane hlače odlično zimsko "prevozno sredstvo."

Imeti anorak je bila moja velika želja. Zato sem si ga naredil sam. Sestavil sem ga iz starega platnenega suknjiča. Iz velikih žepov sem sešil kapuco in jo podložil s suknom. Spodaj in na rokavih sem naredil rob, kamor sem napeljal trak. Spredaj sem suknjič zašil, pod brado pa pustil razporek, ki se je zapiral z vezalkami. Suknjič sem podedoval od deda, bil mi je premajhen, anorak pa še bolj. Če sem imel pod njim pulover, sem bil videti povit kot dojenček. Fantje so se čudili in spraševali za njegov izvor. Nisem pa slišal žal besede, saj so bile v tistih časih improvizacije povsem običajne.

Udeležili smo se prvomajske parade v Beogradu. Oblekli so nas v enotne planinske uniforme: svetlo modre srajce, temno zelene žametne pumparice, temno modre volnene dokolenke, plezalnike in lepe sive anorake. Na rokavu so imeli anoraki prišito rdečo zvezdo s planiko. Za eno udeleženko, Stazo Černič, pa je anorak zmanjkal. Sledil je jok, toda ena pametna glava v skupini je našla rešitev. "Staza naj gre na čelu skupine v sami srajci z zavihanimi rokavi in naj nosi zastavo." Stazi je bil menda všeč ta lik mladenke iz povojnih plakatov in ga je uspešno udejanjila. Ostali pa smo bili rešeni slabe vesti, ker ji iz pomanjkanja kavalirskih nagibov nismo prepustili svojega.

Čevlji

Največ težav sem imel z gojzarji. Imel sem smučarske čevlje, ki sem jih okoval s kratkimi žebli – kroparji, ki pa so po vsaki turi izpadli. Pravi gojzar je bil takrat šivan čevelj iz kromovega usnja, skozi rob podplata pa so bili zabiti kroparji. Ta vrsta obutve je v povojnih časih stala celo premoženje. Take gojzarice sem prvič videl pri nekem mladeniču. Njegova oprava je bila pravljicična. Prava alpinistična ikona iz zgodb o osvajanju nepremagljivih sten. Vzbuja je zaupanje, da si z njim v še tako nevarni steni popolnoma varen. Zguljene pumparice iz rebrastega žameta je imel spuščene do čevljev, vrv pa je nosil kar v roki ali obešeno čez ramo, čeprav je bil še v dolini.

Toda njegovi gojzarji! Iz njih je odsevala veteranska patina. Bili so kot leksikon težavnih tur, ki so jih pretrpeli. Usnje je bilo razbrazdano od skal in kroparji so štrleli iz podplatov kot zobje zveri. Okoli njega je bila vedno gruča deklet, njegova vodniška specialiteta pa Šija Brane. Na vrv je navezal nekaj deklet. Tako navezo je imenoval *paternošter*. V vpisnih knjigah se je vedno

podpisoval z velikimi, pokončnimi črkami s psevdonimom Enooki. Ta fant je pozneje postal dobro znani zdravnik Milan Hodalič, sicer čudovit človek.

Ko mi je obutev dokončno razpadla, sem rešitev našel v zalogi odpisane vojaške opreme. Tam sem naletel na visoke italijanske vojaške čevlje, ki so bili šivani podobno kot gozjarji. Okoval sem jih s kroparji in dobro namazal. Pri prvi turi je še šlo, potem pa so žebliji pretrgali šive in podplat je odstopal od vrhnjega dela. Popravljaj sem to nesrečo z bakreno žico in krpal na razne načine, a ni dosti pomagalo. Moral sem hoditi kot po jajcih, če sem se hotel vrniti domov. Opisana obutev sedaj počiva v meliščih v Veliki Dnini. Kako se je znašla tam, pa je že druga zgodba, ki sem jo nekoč davno opisal v *Planinskem vestniku*.

Pozneje sem si kupil cenene delovne čevlje. Razvedelo se je, da tovarna kovinske galanterije v Tacnu izdeluje alpinistične žeblje, ki so se imenovali Seta. To novotarijo sem nabil v podplate delovnega čevlja. S tako okovanimi čevlji sem se počutil skoraj tako, kot da bi imel dereze. Pri prvem koraku po skalnati poti se je odlomil prvi žebelj in tekom dneva postopoma skoraj vsi. Še zdaj mi ni jasno, za kakšen namen so izdelovali ta slabi izum. Morda so hoteli izdelati nekaj podobnega francoskim trikúnom, ki so se pojavili v tistem obdobju.

Trikuni pravzaprav niso žebliji, temveč majhne jeklene žagice, ki se privijejo na podplat. Fantom, ki so si to okovje lahko privoščili, je trikune izdelal ključavničar. Še zdaj se spominjam, da me je grizla zavist, ko sem videl, kako je Evgen Vavken (Muma) namakal podplate novih gozdarjev s trikuni v kopeli iz firneža. S trikuni sam nisem imel izkušenj, vem pa, da so oskrbnikom planinskih koč zaradi njih sivali lasje. V tistih časih še ni bilo kulture copat, žagice pa so mesarile po lesenih podnicah. Bil pa je užitek z njimi plesati polko, ker je krasno pokalo. Nato so se pojavili vibram podplati. Pri Matici smo dobili velik kos usnja, material za podlogo teh podplatov. Čevljar Pod Trančo mi je izdelal šivane gozdarje po meri. S to obutvijo se je potem marsikaj spremenilo. V skalah smo se počutili lahkotno kot baletke, skakali smo brez bojazni, da bi nas kam odneslo.

Cepin

Gorništvo sem začel kot samohodec. Plezanje mi ni delalo težav, ker smo celo medvojno obdobje plezali po drevju in lazili po strehah v Krakovem, kjer sem bil doma. Po skalah sem se, predvsem zaradi videza, prekladal z dedovim cepinom, kakršnega je sedaj možno videti le še v planinskem muzeju.

Radovednost me je zanesla tudi v Martuljkovo skupino. V zatrepu Pod Srcem je bila zbrana gruča fantov z Jesenic. Radovedno so si ogledovali moj

cepin in najstarejši je vprašal: "Kam pa ti?" Jaz sicer nisem vedel, kam, pa sem odgovoril, da grem gor. Bil je zelo prijazen in me je povabil, naj se jim pridružim. Mislim, da so hoteli mestnemu škricu pognati strah v kosti. Pred prečnico, ki je vstop v Špikov graben, mi je vzel cepin iz rok in ga vrgel nekam navzdol.

Cepin Fulpmes

"Tega ne boš rabil," je pribil, kot da bi vedel, da cepina takrat sploh še nisem znal uporabljati. Ko sem se vrnil s Špika, sem ga zaman iskal. Če ga ni vzel mimoidoči, je verjetno padel v robno zev. Dedov cepin itak ni bil primeren za naše razmere. Oklo je bilo prekratko, ročaj pa predolg. Toda na njem je pisalo Fulpmes, ki je kraj na Tirolskem, kjer izdelujejo najbolj zanesljive cepine. Gorniki so se iz tega orodja radi norčevali. Če ti je na snežišču zdrsnilo, se s kratkim oklom nisi mogel ustaviti. Če pa si se med zdrsom glasno drl: "Fulpmes, Fulpmes," te je gotovo pravočasno ustavilo. Nato smo pri Matici dobili cepine domače proizvodnje. Bili so robustni, imeli so predolgo oklo in kovina je rada rjavela. Šele dosti pozneje sem dobil cepin po vseh predpisih, ki ga še sedaj uporabljam – pri vrtnarjenju!

Plezalniki

Ta obutev se je zelo razlikovala od današnjih plezalnih čevljev. To so bili nekakšni visoki copati z vezalkami. Podplati so bili iz posebnega materiala, nekakšne zmesi polsti in surovine za izdelavo kartona, imenovane mašon. Dobro se je oprijemal hrapave skale, a po treh do štirih plezalnih turah se je izrabil in moral si prilepiti nove podplate. Nalepil si jih z agolimom – celuloidom, raztopljenim v acetonu. Take plezalnike so imeli pretežno predvojni plezalci, ostali pa smo se morali zadovoljiti s tenišskimi copatami. Želje po pravih plezalnikih si nikakor nisem mogel izpolniti. V tisti Jugovi knjigi sem prebral, kako je izrabljene podplate nadomestil kar z žakljevino – in porodila se mi je ideja. Od

očeta sem dobil stare čevlje in z njih odstranil podplate. Na robovih sem pustil luknjice od lesenih klinčkov, s katerimi so bili podplati pritrjeni. Iz žakljevine sem narezal več plasti in jih sešil v podplat. Tako izdelan podplat sem prišil s pomočjo luknjic. Trud pa ni bil poplačan, ker so podplati štrleli na vse strani kot palačinka. Vendar sem to obutev skrivaj le preizkusil. Test je bil negativen, jaz pa sem ostal cel. Nato smo na omenjeni paradi dobili prave plezalnike. Njihov prvi stik s tlemi ni bila skala, temveč beograjski asfalt. Pred dogodkom smo namreč skoraj štirinajst dni ponoči vadili korakanje v paradi. Naša četa se je za prireditev ozaljšala z vrvmi, cepini in derezami. Okoli pasu smo imeli kline, da so ob strumnem korakanju močno rožljali. Parado si je ogledalo zelo veliko ljudi. Ko smo prikorakali, so ljudje začeli vpiti: "Gledajte, idu drugovi va-trogasci. Ma nemoj, ovo su dimnjačari, vidi kakvo im je uže."¹

Klini

Kvalitetne kline si si moral priboriti preko raznih zvez, še težje pa je bilo z vponkami. Drugih plezalnih pripomočkov nismo poznali. Klini in vponke so bili takrat točno taki, kot je spomenik padlim partizanom gornikom v Vratih. Moji prvi klini so bili iz neke neuporabne zaloge, v glavi pa so imeli še železen obroč. Nikoli jih nisem uporabil, vendar sem jih nosil s seboj za vsak slučaj, če bi se našla kje kakšna široka razpoka. Zlagoma se mi je nabrala skromna zaloga klinov.

Če dandanes stopiš v športno trgovino in se zazreš v gorniški oddelek, se ti od artiklov vseh barv zvrsti v glavi. Za marsikateri pripomoček niti ne vem, za kakšen namen se uporablja. Kakšen razvoj v šestdesetih letih! Prav zanima me, kaj bo čez sto let.

Stari kovani klini in vponka

¹ Srbohrvaško: Glejte, prihajajo tovariši gasilci. Ma ne, to so dimnikarji. Poglejte, kakšne vrvi imajo!

Peter Muck
SPOMINI STAREGA ALPINISTA

UREDIL

Dušan Škodič

LEKTORIRALA

Mira Hladnik

UREDNIK PLANINSKE ZALOŽBE

Vladimir Habjan

TEHNIČNI UREDNIK

Emil Pevec

OBLIKOVANJE IN PRELOM

Andrej Trošt

TISK

Grafika Soča d. o. o., Nova Gorica

IZDALA IN ZALOŽILA

Planinska zveza Slovenije

Ob železnici 30 a | SI-1001 Ljubljana | www.pzs.si | info@pzs.si

Ljubljana, 2023

EVIDENČNA ŠTEVILKA

564

ZA PLANINSKO ZVEZO SLOVENIJE

Jože Rován

NAKLADA

800